

การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการดูแล สุขภาพผู้ต้องขัง*

THE PROMOTIONS OF REGISTERED NURSE'S FUNCTION FOR HEALTH SERVICES TO PRISONERS

ปณิทัศน์ สุทธิแสน

Panitas Suttisan

วิจิตรา ศรีสอน

Wijittra Srisorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Email: s61463825029@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

ประเทศไทยปัจจุบันมีอัตราส่วนผู้ต้องขังที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงประเทศไทยก็กำลังเข้าสู่ยุคสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งสิ่งที่ตามมาจากภาวะสูงอายุก็คือโรคภัยไข้เจ็บทั้งท่ายกายภาพและด้านจิตใจ ทั้งในผู้ต้องขังผู้สูงอายุและผู้ต้องขังในวัยอื่นๆที่ถูกจองจำในเรือนจำ ซึ่งตามมาตรฐานสากลแล้วทุกๆเรือนจำ จะต้องมีการบุคลากรทางการแพทย์หรือพยาบาลวิชาชีพอย่างน้อยหนึ่งคนเพื่อให้บริการด้านสุขภาพในด้านการ ส่งเสริม ดูแล รักษา ป้องกัน และฟื้นฟู แก่สุขภาพผู้ต้อง เพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดีขณะต้องโทษในเรือนจำ ในแต่ละเรือนจำ จะต้องพยาบาลวิชาชีพอย่างน้อยหนึ่งคน เพื่อให้การบริการด้านสุขภาพต่อผู้ต้องขัง หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพในเรือนจำเลยสอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขัง การจะส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพเกิดการพัฒนาในทักษะต่างๆทางการพยาบาลเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ต้องขังจำเป็นต้อง เปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพผู้ต้อง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ภายในเรือนจำต้องมีการฝึกอบรมจิตอาสาภายในเรือนจำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านงานสาธารณสุข จำเป็นต้องเพิ่มจำนวนของพยาบาลวิชาชีพในเรือนจำต้องเพียงพอต่อประชากรผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังจะได้รับการเข้าช่วยเหลือได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น สนับสนุนส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพในเรือนจำได้ศึกษาความรู้ด้านการพยาบาล

* Received 20 July 2022; Revised 5 August 2022; Accepted 25 August 2022

สาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการแก้ไขบทกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าเลยล่วงเวลา และการเบิกจ่ายค่าตอบแทนของวิชาชีพพยาบาล เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่บนความเสี่ยง

คำสำคัญ: สุขภาพผู้ต้องขัง, พยาบาลเรือนจำ, การส่งเสริมบทบาทพยาบาลเรือนจำ

Abstract

Thailand currently has a steadily increasing number of prisoners and Thailand is going to elderly societies, and the problem of elderly and another aged is got illness and injury in physical and psychological. According form international standard all prisons should to have health unit and nurses for treatment to prisoner, example health promotion, nursing care, primary medical care, preventing of disease, and rehabilitation. For one prison have to have a registered nurse minimum for give nursing service to prisons. The duties and responsibilities of registered nurses in prisons correspond to the number of prisoners. To encourage registered nurses to develop nursing skills for the benefit of prisoners, it is necessary to provide opportunities for external organize to treatment in health care for prisoners by directly and indirectly. In prisons, there must be training in prison volunteers to participate in public health assistance. Increasing the number of registered nurses in prisons must be sufficient for the population of prisoners so that inmates can receive more universal assistance. Prison nurse should training nurse skill and get education about nursing and public health to continue and there should be amendments to the law relating to overtime and disbursement of remuneration for the nursing profession.

Keywords: Prison Health, Prison Nurse, Promote Prison Nurse

บทนำ

ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด 377,722 ราย (ชาย 329,853 ราย หญิง 47,869 ราย) เป็นนักโทษเด็ดขาด 312,431 ราย (ชาย 272,346 ราย หญิง 40,085 ราย) ผู้ต้องขังระหว่าง จำนวน 63,557 ราย (ชาย 55,932 ราย หญิง 7,625 ราย) ผู้ต้องกักขัง 1,661 ราย ผู้ถูกกักกัน 34 ราย และเยาวชนที่ฝากขังอีก 39 ราย (กรมราชทัณฑ์, 2563) ซึ่งมนุษย์เมื่อมาอาศัยรวมตัวกันในพื้นที่ที่ถูกจำกัดด้วยขนาดพื้นที่ และการถูกจำกัดในสิทธิต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ในฐานะผู้ที่ถูกคุมขัง รวมไปถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ต้องขัง เช่น มลพิษทางอากาศ โรคระบาด โรคติดต่อ และการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ก็ย่อมทำให้เกิดการเจ็บป่วยทางด้านการเจ็บป่วยด้านอายุรกรรม ศัลยกรรม สูติรีเวช จิตเวช ภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉิน และอุบัติเหตุอื่นๆ รวมไปถึงการทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายขณะอยู่ในเรือนจำ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในด้านการดูแลสุขภาพ กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดให้ทุกเรือนจำ มีสถานพยาบาลเพื่อเป็นจุดไว้ให้ผู้ต้องขังได้รับการดูแลสุขภาพจากแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพสาขาอื่นๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่พยาบาล วิชาชีพที่จะต้องทำหน้าที่ให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขังประจำสถานพยาบาลข้างในเรือนจำ ตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อคอยให้บริการด้านสุขภาพหากเกิดกรณีผู้ต้องขังเจ็บป่วยหรือมีภาวะฉุกเฉิน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าจำนวนของเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพและบุคลากรด้านสุขภาพอื่นๆ คงไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง กฎระเบียบด้านความมั่นคงและความปลอดภัย เพศสภาพของเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพหรือเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพ ล้วนเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง ส่งผลให้การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของผู้ต้องขังเข้าถึงได้ยากขึ้น การหาแนวทางการพัฒนาการให้บริการด้านสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพจึงมีความสำคัญอย่างมากในการดูแลสุขภาพผู้ต้องขังให้มีสุขภาพที่แข็งแรงระหว่างถูกจองจำในเรือนจำจนกระทั่งพ้นโทษออกไปใช้ชีวิตนอกเรือนจำ

ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานเรือนจำควรมีเจ้าหน้าที่สำหรับดูแลสุขภาพในเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงคุณภาพที่เหมาะสมของการดูแลสุขภาพจึงมีการให้บริการด้านสุขภาพของทั้งผู้คุมและผู้ต้องขัง หลายประเทศได้เริ่มให้ความสำคัญกับสิทธิการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของผู้ต้องขัง ซึ่งปัจจัยหลายๆ ด้านยังไม่เพียงพอต่อการดูแลสุขภาพผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

เนื่องจากการดูแลสุขภาพภายในเรือนจำควรจะเป็นส่วนหนึ่งบทบาทของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพในเรือนจำเพียงเท่านั้น บทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพในเรือนจำ จึงไม่ได้จำกัดอยู่กับการดูแลรักษาแต่เพียงด้านเดียว เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพควรมีส่วนร่วมในการจัดการทั่วไปของสถานพยาบาลในเรือนจำ เช่น การควบคุมอาหารและสุขอนามัยของผู้ต้องขังเท่าที่สามารถเป็นไปได้ เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพเรือนจำควรมีการเจรจาในการออกแบบระบบกักกันต่างๆ ให้สอดคล้องกับการดูแลสุขภาพของผู้ต้องขัง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทางเลือกในการดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังระหว่างการควบคุมตัว นอกเหนือจากการส่งเสริมสุขภาพและสังคมของผู้ต้องขัง ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพควรส่งรายงานไปยังผู้อำนวยการเรือนจำเมื่อใดก็ตามที่เห็นว่า ผู้ต้องขังมีสุขภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้ต้องขังมีความผิดปกติ หรือประชากรในเรือนจำมีความเสี่ยงร้ายแรงต่อการเกิดความเจ็บป่วย เนื่องจากการถูกจำคุกเป็นเวลานานหรือมีสภาพจิตใจในทางที่ไม่ดี นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพควรใช้วิธีการเชิงรุกในการป้องกันการไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยภายในเรือนจำ (Enggist, S.E. et al, 2014)

แนวคิด สิทธิผู้ป่วย 10 ประการ อ้างใน โดยกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับ 6 สาขาวิชาชีพผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ ได้แก่ แพทย์สภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทย์สภา สภาเทคนิคการแพทย์ และสภากายภาพบำบัด ได้ให้มีประกาศสิทธิผู้ป่วย 10 ประการ เพื่อให้ประชาชนหรือชาวต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยได้รับการบริการด้านสุขภาพตามหลักสิทธิมนุษยชน ตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2558 โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับการบริการด้านสุขภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ลัทธิ การเมือง เพศ อายุ และลักษณะของการเจ็บป่วย มีสิทธิที่จะรับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอและเข้าใจชัดเจนจากผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติต่อตน เว้นแต่การช่วยเหลือเร่งด่วนหรือจำเป็น ถ้าผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือด้านผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณี โดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือหรือไม่ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏอยู่ เวลาระยะเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น และบิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกิน สิบแปดปี บริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางร่างกายหรือจิต ซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้ รวมไปถึงสิทธิที่จะ

ได้รับรู้ข้อมูลแผนการรักษาและสามารถตัดสินใจเข้าร่วมการรักษาหรือปฏิเสธการรักษาได้ (งานเวชระเบียน โรงพยาบาลรามารามิบัติ, 2561)

ตามมาตรฐานด้านบุคลากรผู้ให้บริการด้านสุขภาพ ตามมาตรฐานด้านบุคลากรตามคู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการสำหรับ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 มีการระบุมาตรฐานไว้ว่า (รณกรณ์ เอกฉันท, 2558)

1. เรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่ให้บริการทั้งผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยที่มีการรับผู้ต้องขังไว้การรักษาในสถานพยาบาล ตั้งแต่ 10 เตียงขึ้นไปต้องมีแพทย์ประจำหรือแพทย์ห้วงเวลาหมุนเวียนเข้าไปรักษาให้การดูแลผู้ต้องขังภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

2. ต้องมีเจ้าหน้าที่สายการแพทย์ให้บริการผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง 24 ชั่วโมง

3. เรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่ให้บริการเฉพาะผู้ป่วยนอก ต้องมีแพทย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านอนามัยเรือนจำ

4. มีพยาบาลวิชาชีพหรือพยาบาลเทคนิค หรือเจ้าหน้าที่พยาบาลอย่างน้อย 1 ต่อผู้ต้องขัง 1,250 คน

5. ในกรณีที่มีผู้ต้องขัง 5,000 คนขึ้นไปต้องมีพยาบาลวิชาชีพ 1 คน พยาบาลวิชาชีพหรือพยาบาลเทคนิคหรือเจ้าหน้าที่พยาบาลอย่างน้อย 4 คน มาตรฐานสากลได้กำหนดให้เรือนจำ ทุกแห่งมีแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์อย่างน้อย 1 คน ประจำเรือนจำตั้งแต่ผู้ต้องขังแรกเข้าภายในเรือนจำ รวมไปถึงการส่งตัวออกไปรักษาภายนอกเรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีครรภ์ การป้องกันโรคติดต่อภายในเรือนจำ แต่ปัญหาในทางปฏิบัติของเรือนจำ ยังคงมีปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งไม่สามารถให้การรักษาพยาบาลตามมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ยกตัวอย่างของเรือนจำจังหวัดสงขลา เป็นเรือนจำที่ที่ควบคุมตัวผู้ต้องขังชาย และมีจำนวนผู้ต้องขังที่มากเกินกว่าอัตราของทางเรือนจำ การที่ทางเรือนจำมีบุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นผู้หญิง และถึงแม้จะมีถึง 3 คน ก็ต้องพบเจออุปสรรคการทำงานให้ไม่สามารถมารปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ได้ เช่น อาจตรวจผู้ต้องขังได้อย่างไม่ทั่วถึง หรือผู้ต้องขังป่วยจริงๆอาจจะไม่สามารถมาพบบุคลากรทางการแพทย์ได้หรือไม่ได้มารอคิวอยู่มาก และขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ก็จะต้องมีเจ้าหน้าที่เรือนจำผู้ชายคอยคุ้มกัน คอยดูแลความปลอดภัยให้ ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้หญิงจะเป็นจุดสนใจสำหรับผู้ต้องขังชายมาก จึงทำให้เรือนจำต้องสลับเปลื้องกำลังเจ้าหน้าที่ในการต้องคอยคุ้มกัน และดูแลความปลอดภัยให้บุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นผู้หญิง ในทางกลับกันหากทางเรือนจำ/ทัณฑสถาน มี

บุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นผู้ขายการปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจรักษา ก็สามารถทำได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้นกับสถานการณ์ที่จำนวนผู้ต้องขังมากขึ้นในขณะนี้ และเมื่อไม่ได้รับการตรวจรักษาอย่างทั่วถึง โอกาสที่ผู้ต้องขังก็สามารถเกิดการเจ็บป่วยได้มากขึ้น ซึ่งก็เป็นผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ต้องขังโดยตรง (สุจิตรา ทิมลาย, 2559)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการด้านสุขภาพของผู้ต้องขังระหว่างที่รับโทษและถูกจองจำในเรือนจำ จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น วิทยุ แนวคิด ตำรา หนังสือ บทความวิทยานิพนธ์ ข้อมูลต่างๆ ในเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานวิจัย (Internet Network) และ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์และสรุปออกมาในเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงได้แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการบริการสุขภาพแก่ผู้ต้องขังของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ มีดังต่อไปนี้

1. การเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือในการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพผู้ต้องขัง เช่น เป็นศูนย์การส่งต่อหากผู้ต้องขังมีภาวะเจ็บป่วยเกินกว่าศักยภาพเรือนจำดูแลได้ เข้ามาช่วยดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อม ใช้เทคโนโลยีการรักษาทางไกล หรือ Telemedicine เข้ามาในเรือนจำเพื่อให้ผู้ต้องขังได้พูดคุยสื่อสารกับแพทย์เกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยและการรักษาโดยมีเจ้าพยาบาลวิชาชีพในเรือนจำเป็นผู้ประสานงาน และมีเจ้าหน้าที่คุ้มครองดูแลความสงบเรียบร้อย แพทย์ผู้ตรวจอาการจะสื่อสารผู้ป่วยและพยาบาลวิชาชีพผ่านคอมพิวเตอร์ โดยสามารถส่งยาหรือนัดหมายตรวจพิเศษอื่นๆกับทางโรงพยาบาล ซึ่งวิธีนี้

สามารถบรรเทาอาการเจ็บป่วยผู้ต้องได้มากและลดโอกาสการหลบหนีของผู้ต้องขังได้ (Egde, C.E, et al, 2018)

ภายในกรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เป็นสถานที่รักษาอาการเจ็บป่วยเฉพาะผู้ต้อง และรับดูแลผู้ต้องที่ภาวะไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีภาวะป่วยติดเชื้อ จากเรือนจำทั่วประเทศ ผู้ต้องขังป่วยสามารถถึงการบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพมากขึ้น ได้รับการดูแลตามมาตรฐานโรงพยาบาล ควบคู่ไปกับการควบคุมจากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ซึ่งก็ช่วยลดความเสี่ยงของการหลบหนีของผู้ต้องขังและลดอัตราการการใช้เจ้าหน้าที่ผู้คุมในการไปเฝ้าผู้ต้องขังป่วยนอกเรือนจำได้ หรือผู้ป่วยที่ภาวะเจ็บป่วยเกินกว่าศักยภาพของทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ก็สามารถส่งต่อผู้ต้องขังป่วยไปยังโรงพยาบาลที่มีศักยภาพที่เหนือกว่าขึ้นไปได้ ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระของเรือนจำและพยาบาลในเรือนจำนั้นๆ (จะเด็ดดาว สารบรรณ, 2561)

2. การสร้างผู้ต้องขังที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลืองานด้านสาธารณสุข เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจภายในชุมชนเรือนจำ เนื่องจากในชุมชนเรือนจำมีจำนวนผู้ต้องขังมาก การเข้าถึงบริการทางการแพทย์จึงดำเนินไปด้วยความล่าช้า จึงจำเป็นต้องมีผู้ต้องขังที่มีองค์ความรู้เบื้องต้นในการดูแลสุขภาพในการเข้าถึงเพื่อนผู้ต้องขังภายในเรือนจำด้วยกันในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การเฝ้าระวังภาวะเจ็บป่วย การช่วยชีวิตเบื้องต้น โดยผู้ต้องขังด้วยกันเอง ผู้ต้องขังที่ป่วยสามารถได้รับการรักษาได้ทันเวลา ลดอัตราการเสียชีวิตและพิการได้ ส่วนตัวผู้ที่เป็นจิตอาสาดูแลสุขภาพเพื่อนผู้ต้องขังย่อมเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และได้รับความชื่นชมจากเพื่อนผู้ต้องขังและจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยเหลืองานด้านสาธารณสุขสามารถส่งเสริมให้บทบาทการดูแลสุขภาพผู้ต้องขังของพยาบาลวิชาชีพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ฐิตินันท์ พันธโกคา และ ตะวัน เขตปัญญา, 2563)

กรมราชทัณฑ์ได้มองเห็นปัญหาเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของผู้ต้องขัง จึงได้มีการฝึกอบรมผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมที่ดี อยู่ในชั้นดีเยี่ยมและใกล้จะพ้นโทษจองจำ เข้าโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) โดยมีเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขเข้ามาให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังที่จะเข้ามาเป็นจิตอาสา หรือ อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) จากการฝึกอบรมผู้ต้องขังเข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลืองานด้านสาธารณสุขร่วมกับเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพประจำในเรือนจำ ส่งผลให้ผู้ต้องขังในเรือนจำได้รับการเข้าถึงบริการสุขภาพได้สะดวกขึ้น ภาวะการเจ็บป่วยฉุกเฉินได้รับการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นทันที อัตราการ

รอดชีวิตจากภาวะฉุกเฉินเพิ่มขึ้น (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข และกรมราชทัณฑ์, 2561)

ทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์เป็นโรงพยาบาลในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีพันธกิจในการดูแลสุขภาพผู้ต้องขังทั้งสัญชาติไทยและต่างประเทศ ได้มีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำดีเพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซึ่งได้มีการฝึกอบรมผู้ต้องขังจำนวน 82 ราย (ชาย 63 คน หญิง 19 คน) เป็นรุ่นที่ 1 เพื่อมาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ ซึ่งผลการดำเนินงานพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ สามารถนำความรู้จากการอบรมไปปฏิบัติกับเพื่อนผู้ต้องขังได้จริง ผู้ต้องขังในเรือนจำเกิดทัศนคติที่ดีกับการหันมาดูแลสุขภาพระหว่างต้องโทษในเรือนจำ (ชัยชนะ ศิริรัมย์, 2562)

3. การขาดแคลนเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ กองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ ควรมีการประสานไปยังหน่วยงานสถานศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตบุคลากรด้านการพยาบาล และด้านอื่นๆ เพื่อมอบทุนการศึกษาให้แก่นิสิต/นักศึกษา พยาบาล เมื่อสำเร็จการศึกษาก็ให้บุคคลที่รับทุนการศึกษานั้นกลับไปปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลให้บริการด้านสุขภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ ที่จะต้องอยู่เวรประจำสถานพยาบาลตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อที่จะได้มีพยาบาลวิชาชีพ น้อย 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 1,250 คน ตามหลักมาตรฐาน เพื่อประสิทธิภาพในการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ขังให้พัฒนาและเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาลยิ่งขึ้น (สุจิตรา ทิมลาย, 2559)

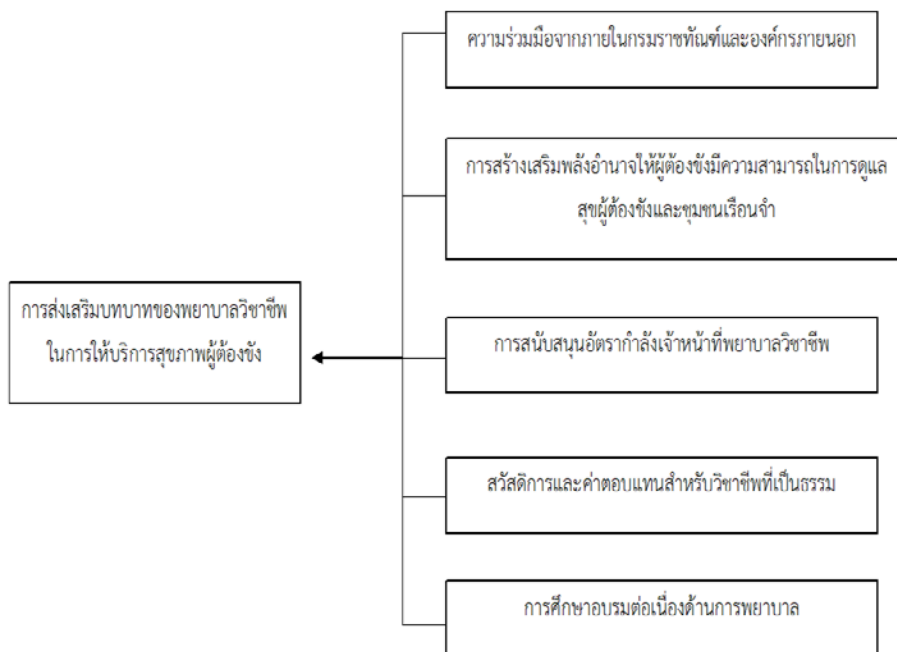
ประชาสัมพันธ์ข้อมูลในการปฏิบัติหน้าที่ ผลประโยชน์ สวัสดิการต่างๆ โอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ของพยาบาลวิชาชีพ สังกัดกรมราชทัณฑ์ พร้อมมอบทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาพยาบาลเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะต้องมาปฏิบัติราชการกับกรมราชทัณฑ์ เพื่อเป็นการดึงดูดให้บุคคลเกิดความสนใจที่มาปฏิบัติงานในเรือนจำและสะดวกต่อการวางแผนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ (นพวรรณ ใจคง และคณะ, 2563)

4. การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพสังกัดกรมราชทัณฑ์นั้นมีระยะเวลาที่ยาวนานเกินมาตรฐานของสภาการพยาบาลกำหนดไว้ว่าไม่ควรปฏิบัติหน้าที่การให้การพยาบาลเกิน 16 ชั่วโมง เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยและลดความผิดพลาดในการดูแลผู้ป่วยและความผิดพลาดอื่นๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวเจ้าพยาบาลวิชาชีพนั่นเอง และแนวทางการแก้ไข ควรให้สหวิชาชีพเข้ามามีส่วนร่วมกับกรมราชทัณฑ์ในการแก้ไขกฎระเบียบให้สอดคล้องไปด้วยกันในเรื่อง ระเบียบการเข้าปฏิบัติงาน จนถึงระเบียบการเบิกจ่ายค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่

นอกเวลาราชการ ซึ่งปัจจุบันพบว่าค่าตอบแทนของพยาบาลวิชาชีพสังกัดกรมราชทัณฑ์มีอัตราที่น้อยกว่าค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการของพยาบาลวิชาชีพสังกัดภาครัฐบาลสังกัดอื่นๆ (นันทกา สวัสดิพานิช และคณะ, 2558) การที่กรมราชทัณฑ์ให้สวัสดิการและค่าตอบแทนที่คุ้มค่าและเป็นธรรมกับวิชาชีพการพยาบาล ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างตำแหน่งหน้าที่ จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้พยาบาลวิชาชีพเกิดความผูกพันที่ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเรือนจำต่อไป และเป็นที่น่าสนใจในการเข้ามาร่วมงานเป็นพยาบาลวิชาชีพ ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ (นพวรรณ ใจคง และคณะ, 2563)

5. การพัฒนาทักษะด้านการพยาบาล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาอบรมทั้งจากหน่วยภายในขององค์กร และหน่วยงานด้านการศึกษาวิชาพยาบาลศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นพยาบาลวิชาชีพคนนั้นจะปฏิบัติหน้าที่อยู่ในภาคส่วนไหน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กองทัพ เรือนจำ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐบาลอื่นๆ องค์กรภาคเอกชน หรือประกอบอาชีพอิสระ การศึกษาต่อเนื่องและการฝึกอบรมจะส่งผลโดยตรงให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการพยาบาลขึ้นไป (Muang, T.M, et al, 2014)

จัดการส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพประจำเรือนจำได้ศึกษาพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพเพิ่มเติม ซึ่งในปัจจุบันนี้กรมราชทัณฑ์ก็มีนโยบายส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพสังกัดกรมราชทัณฑ์ได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ในด้านการตรวจร่างกายเพื่อค้นหาโรคและการให้การรักษาโรค หรือการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น การประเมินสุขภาพจิต การบำบัดทางด้านสุขภาพจิต แล้วนำมาปฏิบัติในการให้บริการแก่ผู้ต้องขัง เช่น การศึกษาต่อหลักสูตรพยาบาลเฉพาะทางด้าน เวชปฏิบัติการรักษาโรคเบื้องต้น การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช การดูแลผู้รับการบำบัดยาเสพติด การดูแลผู้ป่วยติดเชื้อ HIV ส่งเสริมและการดูแลสตรีตั้งครรภ์ การจัดการดูแลผู้ฉีดยาเสพติด การควบคุมคุมโรคติดต่อภายในชุมชน การดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพในกรมราชทัณฑ์เกิดความพัฒนาก้าวไกลตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป (รัตนา จารุวรรณโณ และคณะ, 2561)

ภาพที่ 1 การส่งเสริมบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการสุขภาพผู้ต้องขัง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการสุขภาพกับผู้ต้องขัง สามารถได้ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพที่ให้บริการด้านสุขภาพในผู้ต้องขัง แบ่งออกได้เป็น 5 หัวข้อ

1. การให้ความร่วมมือจากองค์กรภายในกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานภายนอก ในการเข้ามามีส่วนร่วมดูแลปัญหาสุขภาพของผู้ต้องขังให้ครอบคลุมทุกด้านตั้งแต่การป้องกันโรค การรักษา การฟื้นฟูสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทเรือนจำในด้านการดูแลสุขภาพผู้ต้องขังและด้านอาชีวอนามัยภายในเรือนจำ เพื่อเป็นการให้หน่วยภายนอกรับรู้รับทราบเกี่ยวกับปัญหาด้านสาธารณสุขภายในเรือนจำและร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ตลอดจนร่วมมือวางแผนเพื่อพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

2. การสร้างเสริมพลังอำนาจในกับผู้ต้องขังสามารถดูแลสุขภาพเพื่อนผู้ต้องขังและชุมชนเรือนจำ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเบื้องต้น และมอบหมายหน้าที่ให้กับผู้ต้องขังที่มีจิตอาสาเป็นผู้ดูแลเพื่อนผู้ต้องขังในชุมชนเรือนจำที่กำลังอาศัยอยู่ โดยมีเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพเป็นผู้ที่คอยดูแลและให้คำปรึกษา และมีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เป็นผู้ที่คอยควบคุมความสงบเรียบร้อยไปด้วย เพื่อเป็นลดปัญหาการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขที่ค่อนข้างลำบากเนื่องประชากรผู้ต้องขังที่อาศัยกันอย่างหนาแน่น กฎระเบียบความปลอดภัยต่างๆ จึงจำเป็นต้องใช้อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ) เข้ามาเป็นผู้ช่วยในการเข้าถึงปัญหาสุขภาพของผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างทั่วถึง เป็นผลให้ชุมชนในเรือนจำเกิดความเข้มแข็งในการดูแลสุขภาพ เจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

3. การสนับสนุนเพิ่มอัตรากำลังพยาบาลวิชาชีพเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระงานและช่วยใช้ในการดำเนินการต่างๆ ในกิจกรรมสถานพยาบาลในเรือนจำ พยาบาลวิชาชีพสามารถเข้าถึงปัญหาของผู้ต้องขังได้อย่างชัดเจน ได้รับการแบ่งเบาเวรพยาบาลนอกเวลาราชการไม่เกิดความถี่จนมากเกินไป ทำให้พยาบาลวิชาชีพมีเวลาได้ผ่อนคลายและกลับมาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพในเรือนจำถือเป็นส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการด้านสุขภาพผู้ต้องขังอีกทางหนึ่ง

4. การมีสวัสดิการและค่าตอบแทนจากการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลที่เป็นธรรม ในพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการด้านสุขภาพกับผู้ต้องขังปัจจุบันมีการปฏิบัติหน้าที่เกินเวลาที่ค่อนข้างเกินว่ามาตรฐาน ซึ่งพยาบาลในสังกัดกรมราชทัณฑ์มีเข้าปฏิบัติหน้าที่ในกรณีที่ต้องปฏิบัติหน้านอกเวลาราชการ มากกว่า 24 ชั่วโมง ต่อ 1 เวน และต้องวนกลับมาปฏิบัติหน้าที่ปกติในเวลาราชการอีก อันเนื่องมาจากกฎระเบียบกรมราชทัณฑ์ยังบังคับต้องเข้าปฏิบัติหน้าที่เกินกว่าเวลา ซึ่งค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ใน 1 เวน มีค่าตอบแทนที่น้อยกว่าโรงพยาบาลสังกัดรัฐบาลอื่นๆ ดังนั้นควรจะมีการปรับค่าตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่นอกเวลาราชการที่เพิ่มขึ้นอีก และมีการเบิกจ่ายตอบแทนผู้ประกอบการวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์พร้อมค่าเสี่ยงสำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำให้เสมอภาค เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่พยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่ให้บริการด้านสุขภาพให้กับผู้ต้องขัง

5. การสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพได้ศึกษาต่อเนื่องในด้านการพยาบาล การฝึกอบรมทักษะด้านการพยาบาลที่สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับบริบทเรือนจำ จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติการการให้บริการด้านสุขภาพในผู้ต้องขังยิ่งขึ้น พร้อมเป็นแนวทางในการยกระดับการให้บริการด้านสุขภาพกับผู้ต้องขังให้ได้มาตรฐานที่ผู้ต้องขังควรได้รับ

อภิปรายผล

การจะส่งเสริมบทบาทให้กับพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการสุขภาพต่อผู้ต้องขังข้างในเรือนจำ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากภายในเรือนจำและความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกเรือนจำ การส่งเสริมอำนาจให้กับผู้ต้องมีความสามารถในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นและคอยช่วยเหลือเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกันภายใต้การดูแลจากเจ้าหน้าที่ล้วนเป็นการส่งเสริมบทบาทหน้าของพยาบาลวิชาชีพ รวมไปถึงการสนับสนุนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่พยาบาล การมีสวัสดิการและรายได้จากการประกอบวิชาชีพพยาบาลที่เป็นธรรม และการศึกษาอบรมพัฒนาทักษะการพยาบาล ล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพต่อการให้บริการสุขภาพผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากข้อเสนอแนะแนวทาง ข้อที่ 4 เรื่องการเบิกจ่ายค่าตอบแทนให้กับพยาบาลวิชาชีพสังกัดกรมราชทัณฑ์ ต้องเป็นเรื่องสำหรับฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติที่จะเข้ามาดูแลในส่วนนี้ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน สถานการณ์พยาบาลควรและกระทรวงยุติธรรมควรร่วมมือกันเข้ามาแก้ปัญหาและพัฒนาแนวทางสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำอย่างต่อเนื่อง

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพที่สังกัดกรมราชทัณฑ์โดยตรง และควรเพิ่มคำถามงานวิจัย ตัวแปร ให้ครอบคลุมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการพยาบาลผู้ต้องขังและคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดกรมราชทัณฑ์ให้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2565). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ข้อมูลวันที่ 22 มกราคม 2565.เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2565 จาก <http://www.correct.go.th/stathomepage/>.
- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข และกรมราชทัณฑ์. (2561). อินเทอร์เน็ตเรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2565 จาก https://hss.moph.go.th/show_topic.php?id=2264.
- งานเวชระเบียน คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2561). สิทธิผู้ป่วย 10 ประการ. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2565 <https://med.mahidol.ac.th/medicalrecord/th/siti>.
- จะเด็จดาว สารบรรณ. (2561). ระบบส่งต่อผู้ต้องขังป่วย. วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 4(2), 267 - 278.
- นพวรรณ ใจคง และคณะ. (2563). นโยบายบริหารกับการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพ. วารสารหาดใหญ่วิชาการ, 18(2), 241 - 258.
- นันทกา สวัสดิพานิช, และคณะ (2558), ประการณพยาบาลที่ปฏิบัติหน้าที่ในระบบราชทัณฑ์ของไทย. วารสารสภาการพยาบาล, 30(4), 43 - 48.
- รัตนา จารุวรรณโณ, และคณะ. (2561). ความต้องการศึกษาต่อของพยาบาลวิชาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร, วารสารเกื้อการุณย์, 25(1), 7 - 21.
- รณกรณ์ เอกฉันท (2558). การพัฒนาตัวชี้วัดการบริการด้านสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังใน เรือนจำไทย. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฐิตินันท์ พันธโกคา และ ตะวัน เขตปัญญา (2563).การพัฒนาเครือข่ายสุขภาพในชุมชนเรือนจำโดยใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ. วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา, 5(1), 11 - 17.
- สุจิตรา ทิมลาย (2559), สิทธิผู้ต้องขัง. ใน การค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภาวดี เลิศสำราญ. (2565). Nursing Theory : Orem's Self-Care Deficit Theory. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2565. จา

dhttp://www.elnurse.ssru.ac.th/supawadee_le/pluginfile.php/30/block_html

Chantal Egde and staff. (2020). Using telemedicine to improve access, cost and quality of secondary care for people in prison in England: a hybrid type 2 implementation effectiveness study, BMJ journal 1st published, page 6.